

УДК 658.012.45.008:657.421.3

Мельник Л.Ю., аспірантка

Уманський державний аграрний університет

КОНТРОЛІНГ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. В сучасних умовах формування повної інформації про стан активів і пасивів підприємства практично неможливе без інформації про нематеріальні активи. Вони формуються з метою забезпечення виробничою діяльністю відповідно до фінансової стратегії розвитку підприємства. Функціонування нематеріальних активів ґрунтується на широкому теоретичному базисі та вивчається економістами як одна з найбільш складних категорій. Нематеріальні ресурси – це складова частина потенціалу підприємства, здатна приносити економічну користь протягом відносно тривалого періоду, для якої характерні відсутність матеріальної основи здобування доходів та невизначеність розмірів майбутнього прибутку від її використання.

Господарська діяльність підприємств пов'язана з використанням нематеріальних активів сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Водночас, керівники не зовсім розуміють значення того внеску, який дають нематеріальні активи у процесі їх використання. Економічна природа нематеріальних активів проявляється в тому, що вони є одним із видів ресурсу підприємства, становлять певні права і переваги, які дозволяють власнику здійснювати підприємницьку діяльність з метою отримання економічних вигод. Незважаючи на відсутність матеріальної форми, нематеріальні активи стають відчутними тільки в самому процесі виробництва і реалізації продукції, здійснення управлінської діяльності.

Світова практика свідчить про посилення ролі нематеріальних активів у системі нарощування національного багатства, при цьому в економічно розвинутих країнах спостерігається зростання частки вартості об'єктів інтелектуальної власності у вартості майна компанії. Інтелектуальна власність сама по собі має високу вартість і може слугувати об'єктом для купівлі-продажу. Так, наприклад, в Україні обсяг операцій на ринку технологій складе \$ 25 – 30 млн. А у Великобританії – ті ж цифри,

але вже в мільярдах доларів. Відповідно, є всі підстави вважати, що величезний обсяг інтелектуальної власності не залучений до господарського обороту українського ринку, і це - величезний резерв не тільки для економіки загалом, а й для окремо взятого підприємства. Експерти оцінюють розмір нематеріальних активів не залучених до обороту, у середньому в промисловій галузі – 50 % від вартості матеріальних активів. А у високотехнологічних галузях промислового виробництва цей показник досягає 70 - 80% [1].

Управління сучасним підприємством потребує оперативності. В час швидких змін на ринку, бистрої зміни попиту на продукцію необхідною є інформаційна база для прийняття оперативних рішень і контролю над їх виконанням. Перехід суспільства до інформаційної епохи та наукомістких технологій вводить в дію інформаційні ресурси.

Жодна країна не може уникнути проблеми регулювання процесів впровадження та розвитку інформаційних технологій на своїй території, не в останню чергу тому, що промисловість інформаційних та комунікаційних технологій вже є найбільшим сектором світової економіки.

Актуальність теми. Успішне функціонування підприємства в постійно змінюючому потоці інформації як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, неможливе без правильної організації економічних служб підприємства. Сучасною технологією управління є контролінг, орієнтований на досягнення кінцевих результатів діяльності підприємства. Світовий досвід підтверджує ефективність застосування контролінгу на підприємствах для подолання проблем на рівні підприємства, проекту інформаційної системи, продукту, сервісу.

Істотним фактором, що зумовлює прийняття недосконалих управлінських рішень, в фінансовій сфері в цілому та нематеріальних активів зокрема, є відсутність на вітчизняних підприємствах координації діяльності різноманітних служб, інформаційного менеджменту, внутрішнього контролю й управлінського обліку.

Аналіз останніх досліджень. Вагомим внеском на етапі становлення і розвитку концепції контролінгу стали роботи зарубіжних авторів: Ансоффа І., Вебера Й., Майера Э., Файоля А., Хана Дитгера, а також вітчизняних вчених: Альгіна А.П.,

Данілочкіної Н.Г., Івашкевича В., Оліфірова О.В., Сухарьової Л.А., Тухаєва Р.І., Яковлева Ю.П. та ін.

Опубліковані ними роботи стосуються окремих аспектів контролінгу, але аналіз наукових праць присвячених проблемі розвитку інформаційних систем в управлінні підприємницькою та маркетинговою діяльністю, свідчить, що організаційно-методологічні питання контролінгу інформаційних систем управління нематеріальними активами підприємств досліджено недостатньо.

Метою даної статті є розробка теоретико-методологічних засад контролінгу інформаційної системи управління нематеріальними активами підприємства.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна система – це сукупність різноманітних взаємопов'язаних або взаємозалежних всебічних відомостей про стан об'єкта, управління та процеси, що відбуваються на ньому, які виражені в показниках і інших інформаційних сукупностях, зібраних та оброблених за допомогою технічних (інформаційних і обчислювальних) засобів за визначеною методикою та заданими алгоритмами, і які відповідають вимогам керівної системи при її впливі на керовану.

Сьогодні не існує однозначного визначення поняття „контролінг”, але практично ніхто не заперечує, що це нова концепція управління. Контролінг (від англ. control – керівництво, регулювання, управління, контроль) не вичерпується контролем. Задачі контролінгу заключаються в тому, щоб шляхом підготовки і представлення необхідної управлінської інформації орієнтувати керівників на прийняття рішень і необхідних дій.

В основі нової концепції системного управління підприємством лежить прагнення забезпечити успішне функціонування організаційної системи (підприємства, торгові фірми, банки) в довгостроковій перспективі шляхом:

- адаптації стратегічних цілей до вимог зовнішнього середовища, які постійно змінюються;
- узгодження оперативних планів зі стратегічним планом розвитку організаційної системи;
- координація і інтеграція оперативних планів за різними бізнес-процесами;
- створення системи забезпечення менеджерів інформацією для різних рівнів управління в оптимальні проміжки часу;

- створення системи контролю над виконанням планів, корекція їх змісту і строків реалізації;
- адаптації організаційної структури управління підприємством з метою підвищення її гнучкості і здатність швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Так, німецькі спеціалісти по контролінгу, де і виник цей метод, вважають, що „Під контролінгом необхідно розуміти концепцію управління фірмою і забезпечення її довгострокового існування” [2].

Хан Дитгер стверджує, що контролінг включає комплекс задач по плануванню, регулюванню і спостереженню. Основна функція контролінгу полягає в підпримці керівництва підприємства [3].

На думку В. Івашкевича контролінг це нова наукова дисципліна, яка є „одним із найновіших напрямків теорії і практики обліку, контролю і аналізу господарської діяльності за кордоном” [4].

Сухарева Л.А. приводить власне визначення контролінгу як синтез елементів обліку, аналізу, контролю, планування, реалізація яких забезпечує виробіток альтернативних підходів при здійсненні оперативного і стратегічного управління процесом досягнення кінцевих цілей і результатів діяльності підприємства [5].

В свою чергу, Оліфіров О.В. вважає, що контролінг – орієнтована на результат (матеріальний, вартісний, соціальний) технологія управління підприємницькою і маркетинговою діяльністю підприємства, яка включає в себе: 1) визначення цілей діяльності; 2) відображення цілей у системі показників; 3) планування діяльності і визначення планових (цільових) значень показників; 4) регулярний контроль (вимірювання) фактичних значень показників; 5) аналіз і виявлення причин відхилень фактичних значень від планових; 6) реагування на відхилення з метою їх мінімізації (у формі рекомендацій змін у системі) [6].

Особливістю контролінга є його спрямованість на перспективу, на пошук шляхів подальшого розвитку процесів на базі аналізу факторів, що обумовлюють отримання тих чи інших результатів.

Концепція контролігу інформаційної системи ґрунтується на ряді базових положень.

По-перше, концепція управління заснована на уявленні підприємства як складної відкритої соціально-економічної системи, що має певні цілі. Основною метою вважається забезпечення довгострокового існування організації, оптимізація прибутку.

У процесі управління інформаційними системами ця мета трансформується в задачу максимізації впливу проектів інформаційних систем і технологій на оперативному рівні на показник прибутку, а на стратегічному – на показник акціонерної вартості капіталу.

По-друге управління розглядається як процес впровадження інформаційної системи підприємства, який у спрощеному вигляді можна представити як взаємозалежну систему планування і контролю інформаційних систем.

Особлива цінність контролінгу проявляється при зростанні й ускладненні господарських систем і корпоративних інформаційних мереж, бо при цьому виникає проблема неузгодженості різних функціональних планів. Тому можна виділити наступне, третє, базове положення концепції планування і контролю – це контролінг як інтегруюча і координуюча система. При цьому мова йде не тільки про інтеграцію фаз ухвалення рішення, але і про об'єднання і координацію планів різних функціональних підсистем, структурних одиниць інформаційної служби підприємства і проектів інформаційних систем, особливо в умовах, коли на підприємстві функціонують різні, не пов'язані між собою автоматизовані системи обліку і управління, які не відповідають вимогам нових стандартів.

Четверте базове положення сучасної концепції контролінгу інформаційних систем полягає в тому, що останній виконує функцію підтримки процесу управління. Основними напрямками роботи контролера інформаційної системи є формування й удосконалювання самої структури системи планування і контролю інформаційної системи, розробка методів реалізації планово-контрольних розрахунків та аналізу впливу інформаційних систем на прибуток підприємства, визначення необхідних для розрахунків вихідних даних, їхніх джерел і шляхів одержання.

Головними завданнями контролінгу управління нематеріальним активами є оцінка зібраної про об'єкт інформації, формулювання висновку про ступінь її

придатності для розв'язання задачі та прийняття рішень про умови та порядок застосування інформації при розв'язанні задачі.

Контролінг інформаційної системи нематеріальних активів – це підсистема управління, яка являє собою сукупність методів оперативного і стратегічного управління; планування, обліку, аналізу та підготовки рекомендацій з регулювання впровадження та експлуатації інформаційних систем.

У загальному вигляді контролінг інформаційних ресурсів можна представити так (рис. 1).

Рис. 1 Структура контролю в системі контролінгу інформаційних ресурсів підприємства

Позитивною рисою у впровадженні контролінга є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку і вартості капіталу при мінімізації ризику і збереженні ліквідності й платоспроможності підприємства, а також підвищення рівня обґрунтованості рішень, що забезпечує стійкість підприємств в динамічних умовах зовнішнього середовища.

Впровадження контролінгу на підприємствах країни при наявності комунікаційних зв'язків є вигідним як для підприємства, так і для системи національного управління.

Висновки. Функціонування системи управління нематеріальними активами неможливе без інформаційного забезпечення, тобто наявності сукупності оброблених даних про стан об'єкта. Інформаційні ресурси відіграють важливу роль у наданні відомостей для прийняття управлінських рішень і є одним з чинників, які забезпечують зниження витрат виробництва та підвищення його ефективності.

Отже, контролінг відграє важливу роль в управлінні нематеріальними активами підприємства. Не можна зупинятись і використовувати застарілі методики і неефективні фінансові інструменти, слід запроваджувати нове, щоб досягти максимального розвитку. Система контролінгу направлена на своєчасне виявлення і використання нових резервів, та на прийняття кваліфікованих рішень для подолання кризових ситуацій. Впровадження системи контролінгу сприятиме підвищенню якості управлінських рішень та досягненню мети діяльності підприємств.

Список літературних джерел

1. Поляков В. Нематеріальні активи підприємства як інструмент податкового планування безпеки бізнесу // Інтелектуальна власність, 2005. - № 7. – С. 25-27;
2. Майер Э. Контроллинг как система мышления и управления. / М.: Финансы и статистика, 1993
3. Хан Дитгер / Хунгенберг Харальд Пик. Стоимостно-ориентированные концепции контроллинга: Пер. с нем. / Под ред. Л.Г. Головача, М.Л. Лукашевича и др. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 928 с.;
4. Ивашкевич В.Б. Контроллинг: сущность и назначение // Бухгалтерский учет. – 1991. - № 7. – С. 8-12;
5. Сухарева Л.А., Петренко С.Н. Контроллинг – основа управления бизнесом. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2002. – 208 с.;
6. Оліфіров О.В. Контролінг інформаційної системи підприємства. / Монографія. – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2003. – 325 с.
7. Контроллинг в бизнесе. Методические и практические основы построения контроллинга в организациях / А.М. Карминский, Н.И. Оленев, А.Г. Примак, С.Г. Фалько. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 256 с.;
8. Яковлев Ю.П. Контролінг на базі інформаційних технологій. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 318 с;
9. В.Б. Ивашкевич, А.И. Ивашкевич Контроллинг: экзотика или необходимость? // Бухгалтерский учет, 1993. - № 7. – С. 28-29.

10. Майер Э. Контроллинг как система мышления и управления. / М.: Финансы и статистика, 1993
11. Хан Дитгер / Хунгенберг Харальд Пик. Стоимостно-ориентированные концепции контроллинга: Пер. с нем. / Под ред. Л.Г. Головача, М.Л. Лукашевича и др. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 928 с.;
12. Ивашкевич В.Б. Контроллинг: сущность и назначение // Бухгалтерский учет. – 1991. - № 7. – С. 8-12;
13. Сухарева Л.А., Петренко С.Н. Контроллинг – основа управления бизнесом. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2002. – 208 с.;
14. Оліфіров О.В. Контролінг інформаційної системи підприємства. / Монографія. – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2003. – 325 с.
15. Контроллинг в бизнесе. Методические и практические основы построения контроллинга в организациях / А.М. Карминский, Н.И. Оленев, А.Г. Примак, С.Г. Фалько. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 256 с.;
16. Яковлев Ю.П. Контролінг на базі інформаційних технологій. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 318 с;
17. В.Б. Ивашкевич, А.И. Ивашкевич Контроллинг: экзотика или необходимость? // Бухгалтерский учет, 1993. - № 7. – С. 28-29